

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side	2
Slægtsgårdsrejsen til Litauen og Letland	side	3
Gammelvind ved Ørnhøj	side	5
Skerrildsgård ved Horsens	side	6
Christianssæde	side	8
Reventlow - med forlov	side	9
Martin A. Hansen 100 år	side	11
Nyt fra kredsene	side	14
Indvielseskors	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

August - September 2009

Nr. 401 - 65. årgang

Frederiksberg Bibliotek
Hovedbibliotekets Læsesal

Christianssæde på Lolland

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941
www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
 E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Chefkonulent
 Michael Munthe Fog
 Landboforeningen Gefion
 Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse
 tlf.: 59 21 18 80

Chefrådgiver Skat
 Poul Hjorth
 LandboMidtØst
 Asmiidklostervej 11, 8800 Viborg
 Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:
 Peder Mouritsen
 »Sædding Storgård«
 Kvongvej 40, Sædding,
 6830 Nr. Nebel - tlf. 75 28 73 21
 p.mouritsen@vip.cybercity.dk

Næstformand:
 Karen Jacobsen
 Melbyvej 3, 5610 Assens
 tlf. 64 71 23 60
 oesterbygaard@get2net.dk
 (Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
 »Maglehøjgård«
 Hammerbakke 3
 4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
 jenje@frederikssund.dk
 (Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
 »Frigård«, Yppernemøllevej 10,
 Nyker, 3700 Rønne - tlf. 56 96 30 02
 mogens.frigaard@digitele.dk
 (Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,
 »Grønlandsgården«,
 Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
 4261 Dalmose - tlf. 58 18 61 11
 vjf@post.tele.dk
 (Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
 »Kroghbrogård«,
 Holmevej 89, Brandelev,
 4700 Næstved - tlf.: 55 54 00 56
 margit.h@jubii.dk
 (Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
 »Hjørnegård«,
 Lundbyvej 25, Ønslev,
 4863 Eskilstrup - tlf. 54 45 46 25
 (Formand: Lolland/Falster kreds)

Jens M. Knudsen
 Kalmargårdparken 1, Marstrup
 6100 Haderslev
 tlf.: 74 57 51 65
 jens@kalmargaard.dk
 (Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
 Majbølvej 27,
 6470 Sydals.
 tlf. 74 41 53 12
 (Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
 »Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
 6990 Ulfborg,
 tlf.: 97 33 13 83.
 tarpgaard@ofir.dk
 (Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
 Jægergården
 Høllundvej 6, Høllund,
 7100 Vejle.
 Tlf: 75 86 54 93.
 svend-juul@hotmail.com
 (Formand: Vejle kreds)

Esben Oddershede,
 »Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
 7700 Thisted
 tlf. 97 98 12 82
 esben-oddershede@mail.tele.dk

Anne Lis Ladefoged
 »Ingvorstrup Hovedgård«
 Ingvorstrupvej 7, Revn,
 8500 Grenå,
 tlf. 86 30 17 77
 (Formand: Århuskreds
 og Arkivudvalget)

Jens Skytte,
 »Aldrupgaard«
 Aldrupvej 3,
 8860 Ulstrup
 tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
 (Formand: Midtjysk kreds)

Niels Holger Fisker,
 "Mosegården"
 Nøragervej 3, Gelstrup
 9240 Niibe.
 Tlf.: 98 35 13 39
 (Formand: Himmerlandskreds)

Niels Ole Volhøj
 "Volhøj"
 Hovedvejen 1 C, Tornby
 9850 Hirtshals
 tlf. 98 97 74 92
 enovolhøj@mail.dk
 (Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Når jeg kommer inden for på en tankstation, bemærker jeg, at der altid er en lang vægreol fyldt af flasker med sodavand og mineralvand af alle slags. Sådant en flaske med ½ liter vand tilsat et eller flere kemikalier koster omkring 15 kr. En hel liter sødmælk fås for det halve!

Når tankstationerne har så mange slags vand stående, er det fordi der er et marked, men når man vil give 4 gange så meget for en flaske med vand end for sødmælk, så skal forbrugerne ikke klage over, at fødevarerpriserne er for høje.

Jeg mener, at det er urimeligt, at mælk kan sælges så meget billigere end vand.

Der er en høj teknologisk proces med fremstilling og behandling af mælken, en proces der indledes med behandlingen af foderet, og som afsluttes med en forsvarlig distribution af et fint og sårbart produkt. Vandsælgeren har ingen problemer med holdbarhed under fremstilling og transport.

Landbrugets organisationer må lære af mineralvandssælgerne. Tag noget mere for produkterne, det er ikke prisen med markedsføringen, der giver afsætningen!

Varehusene bruger ofte mælkeprodukter som slagvarer, for at trække kunder til. Her bør vi landmænd være stolte over, at det f. eks. er vores mælk, der er så efterspurgt. Vi skal ikke føle os stødt over tilbudspriserne, for varehusets priser er uafhængige af indkøbspriserne.

Landbruget har rigtig gode produkter, som vi kan være stolte af. Det vil være godt om afregningspriserne til landmændene har et omfang, så vi også kan være stolte når afregningen kommer.

Peder Mouritsen.

Årsmødet 2010

Årsmødet 2010 afholdes i Helsingø
 i dagene 29.-30. maj.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
 Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
 Gl. Estrup, Randersvej 4,
 8963 Auning,
 tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
 E-mail:
 arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
 Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
 Ejgil Overby, »Klausholm«,
 Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
 tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
 Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Else Skovbo Jensen, Kløvervej 5,
 8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
 Mølletoftegård,
 Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
 4200 Slagelse.
 Tlf./Fax 58 58 40 16.
 OleGN@mail.tele.dk

Nr. 402 udkommer omkring den 20. oktober 2009. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. oktober 2009.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: Jannerup Offset A/S
 Ndr. Ringgade 74
 4200 Slagelse
 Tlf. 58 52 52 22
 jannerup@jannerup.dk*

Slægtsgårdsrejsen til Litauen og Letland

Dette års slægtsgårdsrejse gik til Litauen og Letland i ugen 5.-11. juli 2009.

For kun 18 år siden var de to lande stadig en del af Sovjetunionen. I 1991 genvandt de deres uafhængighed. Nu har de – sammen med Estland - været medlem af både NATO og EU i mere end 5 år og er dermed fuldgældigt med i den europæiske familie. Hele Baltikum har oplevet en dynamisk udvikling, om end finanskrisen i øjeblikket har sat bremsen i.

Rejseleder Niels Kirkegaard og guide Giedrius Tamasevicius.

Niels Kirkegaard, Danbalt Rejser, gennemførte igen i år en interessant sommertur for 41 medlemmer af Dansk Slægtsgårdsforening. Efter fælles anstrengelser samledes vi søndag morgen i Kastrup, og efter den ubehagelige ventetid og den endnu mere ubehagelige kontrol af os selv og vores bagage i lufthavnen, fløj vi til Vilnius i Lithaun, hvor vi blev modtaget af vores guide – Giedrius Tamasevicius, litauer med kandidateksamen i dansk fra Universitetet i Vilnius. Han lagde et stort arbejde i at fortælle om og vise os sit land. På turen fra lufthavnen til hotellet i Vilnius kom vi bl. a. forbi den danske ambassade, der er indrettet i et smukt klassicistisk palæ.

Om eftermiddagen blev vi kørt ind til bymidten, og gik gennem parken til KGB-museet. I den gamle retsbygning havde Sovjetstyrets terrorkorps – KGB – indrettet sit hovedkvarter med tortur- og dødskamre. KGB-fængslet var alene forbeholdt politiske fanger, og mange blev sindssyge af opholdet. Det var en fæl måde at studere kommunismens sande natur på.

Giedrius Tamasevicius forklarede det meget enkelt: Sovjetsystemets grundsten var angst. Og det blev bekræftet af besøget i KGB-museet. Nogle talte om, hvor mange af KGB's medarbejdere, der stadig lever, og har det godt, for vi ved jo hjemmefra, at sovjetsympatisører både kan vælges til Folketinget og indtage store stillinger i samfundet, til trods for at kommunismen er bankerot – økonomisk, politisk og moralsk.

Vi fortsatte en rundtur med bussen, så en bevaret byport og skimtede derfra den gamle bydel, der er på UNESCOs kulturarvsliste. Derefter var der en vandretur i den gamle bydel med et par kirker, så præsidentpaladset og domkirken.

Nogle retfærdiggjorde sig på en cafe, og enkelte, der ikke orkede at gå tilbage til hotellet, hyrede en cykeltaxi.

Hotellet viste sig at være et sikkert sted, for efter vi var flyttet ind søndag, så indlogerede bl. a. den norske konge sig, da han skulle deltage i landets tusindårsfestligheder den næste dag.

Mandagen var præget af landets nationaldag, hvor man fejrede tusindåret for Lithaun. Vi besøgte først TV-tårnet, der samtidig står som et minde for litauerne modstand mod den sovjetiske hær i januar 1991. Det 326 m høje tårn blev bygget i 1974. I 270 m højde er en cafe, hvor vi nød formiddagskaffen og udsigten over hele Vilnius.

Vi fortsatte til Trakai, hvor vi så en smukt restaureret borg fra 1300-tallet - den tid, da litauerne kæmpede mod ridderne af Den tyske Orden. Efter frokost og shopping skulle vi have besøgt et fiktivt sted for Europas midtpunkt. Det mislykkedes, men vi så meget af det ufrugtbare landskab vest for Vilnius. Jorden er stort set ikke opdyrket, det meste henligger som et handelsobjekt, men der er små ejendomme med urtehaver og et par køer i tøj, og som

Giedrius Tamasevicius forklarede, så maltes køerne med hånd, men når staldarbejdet er gjort, så går konen ind og sender mails. Samfundet er både tilbagestående og højteknologisk. Turen sluttede ved en tidligere herregård, hvis smukke bygninger lå i en stor have og park, og herfra var der en storslået udsigt over Vilnius.

Tirsdagen indledtes med besøg i parlamentet, Seimas. Efter en interessant rundvisning, hvor vi så den gamle og nye mødesal for parlamentet, mødelokaler og repræsentative rum. Vi så de stadig synlige skader på bygningen, som Sovjetunionens hær påførte den, da de ville nedkæmpe den folkelige opstand i 1991. Derefter samledes vi et konferencelokale, hvor lederen af den liberale gruppe i parlamentet Audrius Endzinas fortalte og svarede på spørgsmål om alt fra den aktuelle finanskrisen til fremtidens energi, og han sagde, at litauerne meget gerne vil have Euroen så hurtigt som muligt.

Efter denne demokratiske oplevelse kørte vi til kurbyen Druskininkai, hvor der ventede os en både sund og delikat frokost. Derefter videre til Grutas Skulpturpark, som er en enestående samling af de nu sanerede statuer af Lenin, Stalin og andre af Sovjetunionens helte. Skulpturparken var anlagt i en nåleskovsplantage, og de mørke træer dannede en passende baggrund for de store skulpturer af de dystre skikkelser. Et herligt sted at gå rundt, når man betænker, at det vi så, er fortid!

Der ventede os nu en lang køretur til Klaipeda, først gennem det golde landskab og derefter et frodigt og smukt langs med floden. Først på aftenen kom vi til Klaipeda, den store havneby Memel i det gamle Østpreussen, hvortil den preussiske konge og regering flygtede, da Napoleon i 1806 havde indtaget Berlin.

Onsdagen begyndte med en kort byvandring i den gamle bydel, hvor vi bl. a. så den købmandsgård, hvor Preussens konge boede i landflygtigheden.

Vi samledes og kørte til det moderne havneområde, hvor vi skulle besøge rederiet AB DFDS Lisco.

Efter et indledende kig på hele havneområdet kørte vi ombord på DFDS's skib Lisco Optima, hvor vi blev modtaget af direktør Hans-Henrik Pedersen, som i en salon ventede os med formiddagskaffe. Han fortalte om, hvorledes DFDS havde etableret sig i Lithaun, og herfra drev fragttaktiviteter med terminal, skibe og containere.

Der er flere ruter med færgedrift til bl. a. Kiel, Karlskrona og Fredericia.

Vi hørte om de problemer, man har med mafialignende metoder i krav om beskyttelsespenge, om korrupcion, som dog er reduceret, og om befolkningens problemer med "hjemmemedicin" (vodka). Direktør Hans-Henrik Pedersen fortalte, at Lithaun siden 2002 har været knyttet til euroen. Vi hørte om lønforhold, skat og sociale forhold. Der er tre års barselsorlov, de to første år på statens regning, det tredje år for egen regning, men der er jobgaranti.

Hans Henrik Pedersen sagde også, at han ikke kender det kriminelle billede af Lithaun, som vi har i Danmark, og det er mere sikkert

Hele selskabet på hovedtrappen til det smukke barokslot Pils Rundale.

at færdes her end i København. Indbyggerne er hverken aggressive eller blodige, men søde og rare mennesker.

Om landbruget fortalte Hans-Henrik Pedersen, at jordene omkring Vilnius er blevet et handelsobjekt, og driften er uden betydning. Efter dette meget informative besøg kørte vi til Palanga, hvor frokosten ventede.

Palanga har i mere end 100 år været det største ferieområde i Litauen. Med sine 200 meter brede sandstrande har det både tiltrukket tyskere og senere russere.

I 1824 købte en polsk grevfamilie halvøen og anlagde en haveby. I 1897 opførte familien et palæ, der ville være en herregård værdig. Dette grevelige sommerhus er indrettet til ravmuseum, og der var meget at se på, både af rav og interessant arkitektur. Besøget sluttede med en travetur til Østersøen, og havde Sverige ikke ligget midt i det hele, kunne vi næsten have set hjem. (Retningen vest ud var i hvert fald god nok!)

Mætte af indtryk kørte vi de 25 km tilbage til hotellet.

Torsdagens program var en udflugt til Neringa, den kurlandske land- og sandtange, der er optaget på UNESCOs verdensnaturarvsliste.

For at beskytte naturen mod for mange turister skal man sejle til Neringa. Vi kørte de halvt hundrede kilometer til grænsen til Kaliningrad (Rusland). Nød udsigten fra udvalgte punkter og på tilbagevejen gjorde vi et passende ophold i byen Nida, hvor vi så byen og dens moderne katolske kirke. Tilmed nød vi et behageligt måltid.

Vi nåede ikke Thomas Mann-museet, men kom tilbage til Klaipeda, og fik tid til at gå i byens butikker og studere gadehandlernes sortiment.

Fredag morgen forlod vi Klaipeda og kørte nordpå til landsbyen Zemale, hvor danskeren Torben Østergaard driver et betydeligt landbrug.

Det hele begyndte for 10 år siden, da maskinstationsejer og maskinhandler Torben Østergaard, Funder ved Silkeborg havde penge til gode for maskiner hos en litauisk landmand. I stedet for penge fik han 300 ha svær lermuld, som det viste sig, at sælgeren ikke havde adkomst til. Men det blev bragt i orden, og nu har Torben Østergaard samlet 4.000 ha, som ejes af flere selskaber, da en tilflytter ikke må eje jord. Torben Østergaard har købt en stor værkstedsbygning fra sovjettiden, hvor traktorerne og maskiner bliver repareret. Bygningen rummer også kontor, gæsteværelse og mandskabsrum. Ellers er der ikke bygninger til landbruget, og Torben Østergaard bor i en nabolandsby. Sønnen Thomas Østergaard bor med sin kæreste på en ejendom få km fra værkstedet.

De første 3-4 år skal en mark kultiveres, og derefter kan der dyrkes hvede, vinterraps, ærter eller havre.

500 ha er ude af drift hvert år, da man så kan så vinterraps i så god tid, at den er etableret før den strenge vinter sætter ind.

Torben Østergaard forklarede, at regeringen besluttede, at den jord kommunisterne tog, skulle leveres tilbage til de tidligere ejere, men da der er så længe siden, ved de skadelidtes efterkommere ikke, hvad de har ret til. Efterhånden finder man ud af det, og det dynamiske danske landbrugsselskab får adkomsten.

For nogle år siden købtes en gård med svinestalde. Da staldene ikke har interesse, er de lejet ud til en hollænder, der opkøber kalve, som sendes til Holland.

I Litauen er der ingen restriktioner for gødning og planteværn. Man gøder efter udbyttet.

Der er 30 medarbejdere, heraf 6 vagter, som hver nat vogter værksted og stalde. Da markerne ligger spredt, kører man ikke tilbage til værkstedsbygningen, men stiller traktor og redskab hos en lokal landmand, som så binder en hund til den, så er der både dieselolie og lygter på traktoren næste dag.

Det er et problem for litauerne, at russerne lærte dem at drikke vodka. Det, der har højest prioritet for mange litauere, er at sidde med venner og drikke.

Der er nu ansat en medarbejder fra Australien. Han lærer den lokale arbejdskraft, at man kan arbejde efter kl. 17, og man har ansvar for sin maskine.

Torben Østergaard forklarede, at de lokale landmænd har et stort problem, da de ikke kan låne til gødning og planteværn, for banker har lånt alle pengene ud til prestigebyggeri i byerne.

Efter den indholdsrige orientering kørte vi en tur i området, og

fik fortalt om, hvorledes jorden dyrkes. Vi så også staldene med kalvene, som blev passet af litauiske piger. Kalvene var rolige og i god foderstand.

Efter turen skulle vi nyde en tiltrængt frokost på en restaurant, der var indrettet i en vandmølle. Den tidligere leder af kollektivet havde haft vandmøllen, og her var mange jagttrofæer fra hele verden. Her tog vi afsked med Torben og Thomas Østergaard, der havde givet os en meget stor oplevelse.

Af tidsmæssige grunde måtte vi undlade at besøge Korshøjen, et sted litauerne mindes deres savnede fra sovjettiden, for vi skulle nå rundvisningen på slottet Pils Rundale i Letland.

Pils Rundale er opført i årene 1736-1768 efter tegning af arkitekt Rastrelli, der også har tegnet Vinterpaladset i Sct. Pedersborg. Byggherren var rigsgreve von Biron, senere hertug af Kurland.

Slottet er næsten færdigrestaureret, og vi blev vist rundt i de imponerende sale og stuer.

Da vi gik tilbage til parkeringspladsen så vi de gamle vognporte, der er tegnet af den danske arkitekt Severin Jensen.

Først på aftenen nåede vi vort hotel i Riga, men dog så betids, at vi kunne nå folklorestedet Lido, hvor der var bestilt bord. Velkomstdrikken var en Rigabalsam, og for den gælder, at oplevelsen er større end nydelsen. Vi fik et spændende lokalt måltid, hvortil der serveredes godt lokalt øl.

Lørdag formiddag havde en meget vellykket rundvisning i Riga. Vores lokale, dansktalende guide Lelde Lagocka fortalte om den gamle bydel og videre om det helt særlige byggeri omkring 1900 i jugendstil. Nogle valgte derefter at besøge Okkupationsmuseet, mens andre valgte at pynte butikcentre.

Så var det tid til at finde den lokale lufthavn, og vi kom godt hjem, alle med kufferterne i behold, hvilket ikke var tilfældet da vi rejste ud. Her manglede en af selskabet sin, men de blev dog forenet undervejs.

Vejet på turen var godt og dagene var indholdsrige og interessante, så Niels Kirkegaard fortjener megen anerkendelse for årets slægtsgårdsrejse.

OGN

Øverst t.v.: Cykeltaxaen, der ansvarsfuldt bragte et par af selskabets damer komfortabelt tilbage til hotellet.

Øverst t.h.: Thomas og Torben Østergaard, danske landmænd i Litauen.

Til venstre: I Riga blev vi vist rundt af Lelde Lagocka, der talte dansk. Hun kunne alt om den gamle bydel med de mange interessante huse.

Nederst: Ved en af Rigas mange kirker stod et brudepar, hvor bruden var i svære problemer, hun skulle binde sin vordende gemals slips. Den altid hjælpsomme Niels Kirkegaard trådte til og løste problemet med militær elegance.

Gammelvind ved Ørnhøj

Den 27. juni markerede familien på gården Gammelvind sit 200 års jubilæum. Det havde samlet næsten hundrede slægtninge, der først samledes i gården have og efterfølgende holdt festmiddag i "Landsbycenter Vind".

Her kunne man også se en udstilling fra lokalarkivet med billeder af gården og familien.

I haven havde Karen Gammelvind Johansen opstillet plancher med slægtsoversigter, som var genstand for nøje studier.

De mange gæster blev budt velkommen af Lars Gammelvind, der som syvende generation flyttede ind på gården i 2001.

Han fortalte om gårdens drift. Til Gammelvind hører 100 ha, og der er tilkøbt en anden gård med 170 ha. Yderligere er der forpagtet 90 ha, så det samlede dyrkede areal er 290 ha. 60 ha er hede, skov og eng.

Driften omfatter majs, hvede, byg, havre og græsfrø.

På gården produceres årligt 9.000 slagtesvin, der indkøbes som 30-kgs grise.

Et svinehus ved gården er lejet ud til en økologisk landmand. Efter at grisene er født på friland kommer de på stald med dybstrøelse og udeareal.

Nabo til gården er et statsskovdistrikt, hvor der er en bestand på 150 kron dyr. Når kron dyrene får smag for en mark er det ikke sjovt længere. De æder godt og laver endnu mere skade.

Lars Gammelvind er med i bestyrelsen for WPO, der arrangerer verdensmesterskaberne i pløjning. Han deltog selv i verdensmesterskaberne i 1985 i Danmark og i 1988 i USA. Han er også med til at tilrettelægge de danske mesterskaber.

Lars Gammelvind er agronom og har en 60 % stilling som planteavlskonulent i landboforeningen. Hustruen Annette Vrist Gammelvind er dyrlæge og er ansat i Fødevarestyrelsen.

Slægtsgårdsdiplom

Fra Dansk Slægtsgårdsforening deltog foreningens redaktør, som overbragte denne hilsen: "Dansk Slægtsgårdsforening ønsker til lykke med gårdjubilæet. Slægtsgårdsforeningen definerer en slægtsgård, som en gård, der er i 3. generation eller har været i slægten i mindst 75 år. Denne definition tog fødevarerministeriet til sig i 2002, da den nye landbrugslov blev udformet. Her dispenseres for bopælspligten, når det er 3. generation, der skal overtage ejendommen eller ejendommen har været i slægten i 75 år.

Med dagens jubilæumsfest markerer slægten, at gården Gammelvind er kommet op i den fine slægtsgårdsklasse med mere end 200 år i slægten. Når en gård bliver i slægten gennem 6 – 7 generationer skyldes det, at de tidligere generationer har formået at skabe et landbrug, der har været værd at arbejde videre med.

En slægtsgård må naturligvis være en gård i god drift.

I næste udgave af foreningens medlemsblad bringes en artikel om jubilæumsfesten og gården.

Dansk Slægtsgårdsforening udsteder slægtsgårdsdiplomer, og det er en ære for foreningen, at vi i dag kan overrække et slægtsgårdsdiplom til slægten på Gammelvind, og dermed modtage foreningens gode ønsker for de næste generationer på gården."

Historien

Tidligere gårdejer Jens Gammelvind er stærkt engageret i gårdens og egnens historie og hans grandkusine Karen Gammelvind Johansen er meget inde i slægtens forskellige linier. De fortæller: Gården er nævnt første gang i 1543 som "Gammel Vindt". I Matriklen fra 1688 oplyses at Gammelvind er en enestegård som havde godt 7 tdr. hartkorn og et dyrket areal på 78 tdr. land. Derved var Gammelvind langt den største gård i sognet.

Indtil 1801 var Gammelvind fæstegård under den nu udparcellede hovedgård Krogsdal. Den daværende fæster Christian Jensen

Gammelvind set fra Ørnhøjvej. Bemærk den smukke sten med gårdnavnet.

Stuehuset set fra gårdsiden. Opført i 1926.

Fra slægtstræffet i haven ved Gammelvind.

Asta og Jens Gammelvind.

Familien på Gammelvind. Annette Vrist og Lars Gammelvind med børnene Alma, Olav og Aage. Den yngste, Asta på 1½ år, sov til middag.

kaldet Christian Gammelvind købte den til selveje, og Valborg Dag – 1. maj - 1809 overdrog han gården til Thue Jensen.

Thue Jensen var søn af kusk og senere ladefoged på Handbjerg Hovedgård. I 1803 blev han gift med Karen Jensdatter, der var født i Borbjerg sogn.

Med dem begyndte slægten på gården, og fortegnelsen over ejerne gennem 200 år ser således ud:

- 1809 – Thue Jensen gift med Karen Jensdatter.
- 1842 – Jens Thuesen gift med Karen Frederiksen.
- 1878 – Thue Jensen gift med Anne Poulsen.
- 1907 – Jens Gammelvind gift med Marianne Thomsen.
- 1942 – Thue Gammelvind gift med Kirstine Trolldoft.
- 1966 – Jens Gammelvind gift med Asta Nielsen.
- 2001 – Lars Gammelvind gift med Anette Vrist.

Skerrildgård ved Horsens

Lene Tingleff
fortæller om
Skerrildgård.

Da Vejlekredsen den 1. juli besøgte Skerrildgård, fortalte Lene Tingleff om den gamle herregård. Her bringes hendes fortælling:

Skerrildgårds historie går helt tilbage til omkring det 13. århundrede. I gamle dage blev gården omtalt som en hovedgård, hvilket vil sige, at der hørte bøndergods på mindst 200 tønder hartkorn til.

Den nuværende hovedbygning er opført i 1766 af munkesten. Arkitekt var Anders Møller, som også byggede Bygholm Slot og Williamsborg i Daugård. Før var der en anden hovedbygning på samme sted. Den nuværende sidefløj er fra det forhenværende anlæg.

Avlsgården består af tre længer. Den store lade langs vejen er opført efter brand i 1879, den gamle kostald, som i dag er svinestald, blev bygget efter brand i 1930'erne.

På ejerrækken står ca. 35 navne, de første navne og årstal er der naturligvis nogen usikkerhed om. Billeslægten havde gården i flere generationer.

I 1712 blev gården solgt til Søren Hofmann. Dengang var der fæstegårde i Nebsager, Hyllerød, Bjerre, Gramrode, Nøttrup, Klejs, Barrit, Stouby, Engum og flere andre sogne. Søren Hofmanns søn, Hans de Hofmann, overtog gården, og hermed startede en interessant epoke i gårdens historie. Hans de Hoffmanns virke kom nemlig til at række langt ud over hans eget private domæne.

Hans de Hoffmann var jurist, og mens han levede på Skerrildgård, var han optaget af juridiske og historiske studier. Han arbejdede for regeringen i forbindelse med landevejsanlæg og hedens opdyrking. I 1760 blev han præsident i Fredericia og i 1773 amtmand over Koldinghus Amt. Han fik stor betydning for landboreformerne, og han var ivrig med at få jorden udskiftet til fordel for bønderne.

Han hjalp sin svoger, Erik Pontoppidan, med at gøre det store værk, "Den danske Atlas", færdig, og han oprettede legater til fordel for fattige på Skerrildgård Gods. Legaterne blev uddelt i Nebsager, Rårup og Barrit Sogne, sidste gang i 1971.

Hans de Hofmann blev begravet i Nebsager Kirke, hvor der i dag kan ses mindesmærker over ham og hans bror, Tycho de Hofmann.

Da Hans de Hoffmann i 1761 solgte Skerrildgård til herremanden på Tirsbæk, Jørgen Hvas de Lindenpalm, begyndte en alvorlig nedtur for godset. Han var oprindelig ridefoged på Tirsbæk, og han blev gift med Maren Loss, en fattig skomagerdatter fra Horsens, der var en blændende skønhed. Hun steg i graderne fra at være malkepige til at blive borgfrue på slottet. Da godsejeren døde, giftede hun sig med ridefogeden, Jørgen Hvas, der hermed blev ejer af Tirsbæk.

Jørgen Hvas, der søgte og fik bevilget adelspatent for 4000 rigsdaler, opførte i 1766 den nuværende hovedbygning på Skerrildgård, og over hovedindgangen kan man i dag se hans våbenskjold med to lossere hugget i sandsten.

Parret optrådte stort og flot, elskede fester og god mad. Der blev foretaget mange pengetransaktioner, og snart var det hele sat over styr. Skerrildgård blev den første gård, der blev solgt fra, det skete i 1768, hvor Hans Henrik von Lüttichau købte Skerrildgård.

I 1787 udgjorde folkeholdet og familien 32 personer. Det ved vi fra folketællingen fra samme år. I huset var der fruepige, stuepige, husholderske, køkkenpige, bryggerspige og mejerske. I spidsen for folkeholdet i landbruget stod forvalteren og under ham var ladefoged, ladekar, gårdskarl, kusk, staldkarl, kovogtere, gartnere og flere. På gården var der desuden fire forældreløse børn samt en pensioneret løjtnant, der nød ophold på gården.

Det var i disse år, at bøndergodset blev solgt fra og gården fik den størrelse, den har i dag. Gården har skiftet ejere utroligt mange gange siden omkring 1800 og op gennem de næste 100 år.

I 1912 købte Hans Sørensen Tingleff, der stammede fra gården Sønderholm i Vonsild, Skerrildgård. Han var gift med Mathilde Tingleff. Mange ældre mennesker fra egnen kan fortælle noget om, hvordan det var at tjene på gården i deres tid. Hans og Mathilde Tingleff var Claus' farfar og farmor, og Claus er således tredje generation på stedet.

I dag er der hverken stuepiger eller kokkepiger på Skerrildgård. Men der er stadig meget, der kan lede tankerne hen på datidens levevis. Den gamle elevator, komfuret i kælderen og skylledammen i gården, hvor arbejdshestene fik vasket hove og ben efter endt arbejde i marken.

Skerrildgård drives i dag som et moderne landbrug efter nutidens forhold. Der er konstant meget vedligehold på de gamle bygninger, hvoraf flere er fredede, og der er altid noget, der trænger til en omgang.

Trods gammeldags og lidt upraktisk indretning føler jeg en stor glæde ved at bo et sted, der rummer så megen historie. Og når jeg finder de gamle papirer og optegnelser frem, så flyver tiden og tankerne, og de tidligere beboere får sjæl og står klart i bevidstheden.

Kokkepigens gensyn

En ældre dame fra Horsens skrev i 1989 en beretning fra sin tid som kokkepige på Skerrildgård. Det gjorde hun, efter hun var på besøg på stedet i forbindelse med et kursus om danske slotte og herregårde. Hendes beretning er meget værdifuld, fordi hun beskriver livet og dagligdagen.

Hendes kendskab til gården startede, da fru Tingleff i 1936 søgte en kokkepige i Horsens Folkeblad.

- Det var midt i høstens tid, jeg cyklede den lange vej - 10 kilometer vest for Horsens - til Skerrildgård. Fruen tog venligt imod mig, min løn skulle være 45 kr. månedlig. Der blev ringet på stuepigen, som på en bakke serverede sodavand for mig. Og så gik cykelturen tilbage igen.

- Antageligt har det været aftalt, hvordan min påklædning i køkkenet skulle være. I alt fald blev der travlhed med at få syet lyseblå bomuldsjakker - peber og salt - hvide forklæder samt hvide kapper. I. november var skiftedag. Igen den lange cykeltur til Bjerre Herred. En vognmand havde bragt klædeskab og kommode. Og så begyndte dagligdagen på en herregård, samme dag kom også en ny stuepige.

Det fremgår af beretningen, at der blev sagt "de" og "fruen", og om hr. Tingleff blev der sagt "den gammel" - dog ikke i hans påhør.

- Fruen var venlig og havde hånd i hanke med husførelsen. Det skete, hun roste, f.eks. hvis man var heldig at røre en meljævning uden klumper og når mayonnaisen ikke skilte. Hver formiddag kom hun ned i vikualierummet og smurt sig en lækkerbisk. Et par store sensationer skete i vinteren 1936, og fruen var meget optaget af disse ting. Det ene gang var da en familie i Breth havde

fået firlinger, den anden gange var, da Englands konge, Edvard den 8., abdicerede, da han agtede at gifte sig med Mrs. Simpson.

Om hr. Tingleff lyder kokkepigenes erindringer:

- Han var nok typen på den tids herremænd. Hans daglige påklædning var kahkifarvet uniform, spidsbukser, lange støvler og hat. Han mødte op i hestestalden hver morgen før folkene gik i arbejde, hvorefter han fik serveret sin morgenmad, som bl.a. var franskbrød ristet over klare gløder på komfuret. Han satte pris på, at der blev bestilt noget, og han kunne være hård.

- Dengang var der på gården en forvalter, en fodremester, karle, røgttere, malkekoner og daglejere. Folkeholdet spiste i kælderens folkestuen. Til morgenmad fedtemad. Kaffen blev lavet af grums fra herskabets og pigernes kaffe. Til middag kalvekød eller frikadeller, bøf, søbemad grød og vælling. Til aftensmad seks halve stykker rugbrød af de store skiver godt belagt med pålæg. Var det ikke nok, fik de fedtemadder.

- Herskabet fik maden sendt op i spisestuen med elevator. Der var ofte store selskaber og der blev dækket fint op. Som f.eks. den 14. maj 1937, da kong Christian den 10. fejrede 25 års jubilæum. Her var bordet pyntet i danske farver. Ved sådanne lejligheder blev dørene til havestuen lukket op, og kaffen blev serveret i sølvkander af stuepigerne.

Skerrildgårds have

Haven til Skerrildgård er ældre end hovedhovedbygningen, som blev opført i 1766. Da Skerrildgård skulle sælges i 1760, blev bygninger og omgivelser beskrevet af ejeren, Hans de Hofman. Beskrivelsen af haven lød således:

"Haven består af seks anseelige lystkvarterer, 28 høje taksetræer, 300 frugttræer, anseelige gange og hække samt grave omkring en holm med et lysthus af to etager".

Voldstedet på øen har for 60-70 år siden været undersøgt af folk fra Nationalmuseet, som var interesserede i om der engang havde været en underjordisk gang til sidefløjen. De fandt dog ikke noget. Måske et middelalderligt voldsted, hvor gårdens beboere har søgt tilflugt i ufredstider – måske en "nyskabelse" fra det 18. århundrede med lysthus? Vi ved det ikke.

Da vi overtog gården i 1986, tog vi fat på at få sat skik på haven. Det var et stort arbejde, for der var ikke gjort meget, og der var ikke plantet nye træer, når de gamle faldt.

I 1998 havde vi besøg af en biolog ved navn Bernt Løjtnant, der forsker i "levende fortidsminder" fra middelalderen.

Levende fortidsminder er planter, de fleste er indførte lægeplanter, krydderurter, giftplanter, farveplanter og tekstilplanter. Mange af dem kan i dag træffes vildtvoksende ved borge, slotte, voldsteder, herregårde, klostre og landsbykirker. Her kan de have overlevet i over 600 år.

Bernt Løjtnant ville gerne undersøge vores have for levende fortidsminder sammen med en kollega, og de fandt bl.a.:

Dansk Ingefær – en køkkenurt (giftig, skal koges).

Hulrodet Lærkespore – en bedøvelsesplante.

Nikkende fulgemælk – en køkkenurt.

Skerrildgårds hovedbygning fra 1766.

Andre gamle planter på stedet, som de fandt, var Guldnælde, Fladkravet Kodriver, Liden Singrøn, Dorthealilje, Skov-Forglemmigej samt Italiensk og Spansk Skilla.

De stødte desuden på vinbjergsneflen, som sandsynligvis stammer fra den katolske tid før reformationen i 1536, da snegle og fisk var det kød, som måtte spises i fasten.

Skerrildgård i dag

Der drives i dag landbrug med svineproduktion på Skerrildgård og nabogården Rostedgård, som vi købte til i 2003.

Vi har 420 søer på Rostedgård og sælger smågrisene. Vi feder selv ca. 4.000 slagtesvin i staldene på Skerrildgård.

Vi driver ca. 250 ha, hvoraf vi ejer 200 hektar. Afgrøderne er hvede, raps, havre, vårbyg og vinterbyg.

Til gården hører der ca. 10 ha skov og der er to udlejningsejendomme.

Der er to ansatte i landbruget.

NYE MEDLEMMER

Signe og Mogens Jensen
Ringstedvej 233. Kvanløse
4300 Holbæk

Gårdejere
Charlotte og Henning Schroll
"Lykkenssæde"
Lykkenssædevej 18. Højrup
5750 Ringe

Proprietær
Esbén Stadel Toft
"Ullerup"
Ullerupmark 21
7900 Nykøbing M

Jens Asger Nielsen
Bjerring Byvej 21 A
8850 Bjerringbro

Gårdejere
Henrik og Bo Hansen
"Østergård Hovedgård"
Østergårdsvej 5
8870 Langå

Kathrine Tobiasen
Korsagervej 13
8940 Randers SV

Katrine Bruun Nielsen
Hjørringvej 160
Hørby
9300 Sæby

Gårdejere
Tekla og Mogens Kristensen
"Ny Sigtenborg"
Dalsagervej 51
Ugilt
9870 Sindal

Christianssæde

Tre generationer foran Christianssæde hovedbygning. Fra venstre Johannes Ege Olsen, Rikke og Anders Ege Olsen samt Inge og Peter Ege Olsen. På billede ses også billedhugger Anne Marie Carl-Nielsens figur.

Grevskabet Christianssæde på Lolland huskes som landboreformatorens, statsminister C. D. F. Reventlows besiddelse. (Læs dr. phil. Erik Helmer Pedersens artikel om C. D. F. Reventlow side 9-10) Efter lensaflysningen i 1924 blev det betydelige gods delt, og Christianssæde opdelt i 3 parter, hvor avlsgården blev den ene. I 1934 købte Peter Christian Olsen, godsinspektør på Fuglsang, Christianssæde avlsgård og den ejes nu af Peter og Anders Ege Olsen, der er henholdsvis 3. og 4. generation.

Den gamle herregård

Christianssæde er den gammel landsbyhovedgård Tostrup, der har været kendt siden midten af 1300-tallet. I de følgende 300 år vandrede Tostrup mellem de gamle adelige slægter, ofte ved arv på spindesiden. Ved Christian Grubbes død i 1653 kom Tostrup på fremmede hænder, idet den købtes af rigshofmester Joachim von Gersdorff, der døde i 1667. To år senere afhændede hans arvinger besiddelsen til admiralitetsråd og generalpostmester Poul von Klingenberg, der i 1686 måtte afstå gård og gods til fru Regitze Vind, enke efter Vilhelm baron Gyldenkrone. Hun ægtede senere generaladmiral Jens baron Juel. Hendes søn af første ægteskab Vilhelm Frederik baron Gyldenkrone overtog Tostrup i 1702, men døde allerede i 1708. Hans enke Anne Vind Barner ægtede gehejmeråd Hans Rantzau.

I 1728 købtes Tolstrup af generalmajor Christian Ditlev greve Reventlow til Brahetrolleborg. Under 25. juli 1729 oprettedes af Tostrup og det samtidig købte Ålstrup, af det i 1725 erhvervede Pederstrup og Skeltofte godser og det i 1723 erhvervede Lungholm gods grevskabet Christiansborg.

I 1741 ændredes grevskabets navn til Christianssæde af hensyn til Christian den Sjettes ny kongeslot i København – Christiansborg. I 1924 overgik grevskabet Christianssæde til fri ejendom. Lensgreve Christian Einar Ferdinand Ludvig Eduard Reventlov besad ogsaa grevskabet Reventlow (Sandberg) og baroniet Brahetrolleborg, hvor han boede.

Efter lensgrevens død i 1929 forhandlede resultatløst med staten om overtagelse af Christianssæde gods.

Opdelingen

I 1934 solgte enkelensgrevinden avlsbygningerne og agerjorden til forpagter E. Kjær, Vårskov, som straks ved december termin overdrog den til P. Chr. Olsen, godsinspektør på Fuglsang.

Jens Juels hovedbygning fra 1690 med park og Korup skov blev i 1938 solgt til kaptajn Fr. F. Wessel, som i 1947 solgte til grosserer H. Simonsgaard af hvem Lolland-Falsters Plejehjemsforening i 1951 købte den og indrettede børnehjem. Efter hovedbygningens brand i 1979 blev huset kun genopført i det ydre, og står nu blot hen.

Skovene blev i 1939 købt af civilingeniør Knud Højgaard, Orupgård.

Skovene og hovedbygningen med park blev senere erhvervet af direktør Stig Husted-Andersen.

Christianssæde avlsgård

Avlsgården, som godsejer P. Chr. Olsen købte, kaldes stadig Christianssæde avlsgård, selvom det ville være mere korrekt at kalde den Christianssæde hovedgård, for hovedgårdsrettigheden var knyttet til agerjorden.

Peter Christian Olsen var født i Ebberup på Fyn og efter en tid som inspektør på herregården Sophiendal ved Skanderborg, blev han i 1922 godsinspektør på Fuglsang. Efter erhvervelsen af Christianssæde i 1934 blev det til endnu fem større gårde:

Kørup ved Otterup 1937-40, hvor han flyttede til efter tiden på Fuglsang.

Nakkebølle ved Fåborg 1940-1950, der blev hans nye hjem.

Pagterold ved Skibby 1946. Gården blev forpagtet til svigersønnen Gunnar Jensen, som overtog den i 1961.

Nyvang ved Holbæk 1952-1963, hvor han residerede.

Østrupgård ved Otterup 1963-1967. Dette blev godsejer Olsens sidste erhvervelse. Her døde han i 1967, og enken Katrine Olsen beholdt godset. Sønsønnen Peter Ege Olsen bestyrede gården indtil 1980, da han flyttede til Christianssæde.

I 1946 forpagtede Johannes Ege Olsen sammen med sine søskende Christianssæde med ham som driftsleder. I 1953 overtog han gården.

Johannes Ege Olsen var gift med Augusta Frederikke Emilie Galsgaard fra Lille Købelev.

I 1977 overtog Peter Ege Olsen halvparten, og Christianssæde blev drevet som I/S til 1987, da Peter Ege Olsen forpagtede faderens halvdel.

Peter Ege Olsen er gift med Inge, der er lærer.

I 1998 overtog sønnen Anders Ege Olsen farfaderens halvdel og forpagtede den til faderen, men fra 1. januar 2009 drives Christianssæde igen som I/S.

Anders Ege Olsen er agrarøkonom og datamatiker. I fire år var han it-konsulent i Landbo Syd i Åbenrå, men i sommeren 2008 flyttede han med Rikke og deres to døtre til Christianssæde.

Forfatteren Bo Vedel

Fra P. Chr. Olsen flyttede fra Nakkebølle og til han etablerede sig på Nyvang boede han i villaen Vedelsbo i Strøby Egede ved Køge. Her udfoldede han et skønlitterært forfatterskab under navnet Bo Vedel.

Statuen

Foran hovedbygningen er en fornem statue, og om den fortæller Peter Ege Olsen:

Kunstneren er maleren og billedhuggeren Anne Marie Carl-Nielsen. Hun kom i min fars barndom på Fuglsang. Han kan huske, at hun sad i stalden og tegnede skitser af dyrene.

En af ejerne af slottet, civilingeniør Niels Ottesen, fik den af en ven, som skulle fraflytte sin villa i København, hvor den stod i haven.

Vi hjalp ham med at få den placeret foran slottet, og kom til at snakke om Anne Marie Carl-Nielsen, og min fars kendskab til hende. Min far var med til at læsse den af.

Niels Ottesen døde i 1988. Hans enke, Anette (nu gift med Søllerøds borgmester), byttede slottet med 3 huse i København. I den forbindelse kom hun ud i marken og sagde, hvis jeg var interesseret kunne jeg hente statuen, det skulle blot være samme dag. Det tog en halv time, så stod den herovre.

Drift

Der hører 210,5 ha til Christianssæde, hvoraf 195 ha er agerjord, der dyrkes med sukkerroer og korn. I 1992 anlagdes en plantage på 8 ha med kirsebær.

Bygninger

Den oprindelige avlsgård lå foran Jens Juels hovedbygning, men efter branden i 1851 blev den opført øst for hovedbygningen.

Den nuværende hovedbygninger er den tidligere forpagterbolig, som oprindeligt var i en etage med gennemgående frontispice. I 1906 blev der tilføjet en etage og fire lisener fremhæver midterpartiet.

Johannes Ege Olsen har boet i hovedbygningen indtil marts 2009, da han flyttede til et moderne hus. Rikke og Anders Ege Olsen flyttede ind i den nyistandsatte del af hovedbygningen allerede i november 2008, og nu er de godt i gang med moderniseringen af den resterende del.

Da Inge og Peter Ege Olsen kom til Christianssæde i 1980 opførte de et nyt hus, som stadig er deres hjem.

OGN

REVENTLOW - med forlov

Af docen, dr. phil.
Erik Helmer Pedersen

Alle i dansk landbrug (og fødevarer med) kender landboreformatoren fra slutningen af 1700-tallet Christian Ditlev Frederik Reventlow, lensgreven fra Kristianssæde på Lolland. Eller skulle jeg skrive "burde kende", da historien ikke siger folk det samme som førhen. Skulle man mod forventning aldrig have hørt om denne

Reventlow, "den ældste Statsmand, Danmark har fostret" (radikaleren Erik Arup såmænd), har man med garanti set hans livsværk ligge opslået som en bog foran sig, når man bevæger sig ud i det danske landskab. Nok så mange traktorer og mejetærskere har endnu ikke i deres nedtromlende fremfærd fået sløjft Danmarks kortets underopdeling i 60-70.000 bøndergårde med tilhørende markskel, fortsat synger vi ved pinsetid om "fredskovens nattingale", og trods bilparkens mangedobling kan vi stadig få en gammel dansk landevej helt for os selv med åbne udsigter udover hav og fjord. Og tyder vi denne kulturarv historisk, er Christian D. Reventlows navn selve nøglen til en dybere forståelse: han var den ledende kraft bag 1780' og 1790'ernes landboreformer, som skabte det kgl. danske bondebrug; gennem fredskovforordningen 1805 fik han sikret den danske skov for eftertiden, og ved vejforordningen fra 1793 sænket et net af landeveje ned over det hele sceneri og fik derved samfærdslen gjort til et lige så godt aktiv som selve produktionslivet ude på feltet. Landbougdommens skoling og uddannelse var ham også magtpåliggende.

Reventlowerne i dansk historie stammede fra en indvandret adelsslægt fra Mecklenburg. Vor hovedpersons bedstefar, general Christian Ditlev R., fik i 1729 oprettet grevskabet Christianssæde på Lolland, og da dennes søn af samme navn døde 1775, arvede hans yngste søn Christian Ditlev Frederik de store godsbesiddelser. Han fik en typisk uddannelse for unge adelige på den tid, foretog en dannelsesrejse til Tyskland, Schweiz, Frankrig og England og indledte 1774-75 som deputeret i Kommercekollegiet en næsten 40-årig embedskarriere i den danske statsstyrelse. Desuden drev han på sine gårde et mønsterværdigt landbrug efter de mest moderne principper, sådan som de opfattedes på den tid.

Da den 16-årige kronprins Frederik i 1784 overtog regeringsmagten gennem en kuplignende manøvre, kom en af de medsammen-svorne, den 36-årige Chr. D. Reventlow frem i forreste række af reformsindede embedsmænd og overtog som 1. deputeret, senere præsident ledelsen af Rentekammeret, den tids ministerium for landboforhold og -økonomi. Desuden skaffedes der plads til ham i en række andre styrelser og direktioner, og derved fik han et dybt indblik i de økonomiske problemer, et landbrugsland med en forældet driftsstruktur stod overfor. Nok var herregårdenes landbrug godt på vej til at blive moderniseret og skaffede derved en anelig kornproduktion til veje, men bønderbruget holdte stadigt af sted inden for de krogede virksomhedsrammer, et århundredgammelt landsbyfællesskab, "trevangsbruget" satte for dets virke. Bondejorden ejedes af den lokale herremand, og dens brugere forrentede pligtskyldigt den bundne jordkapital gennem afgifter, "landgilde" og tvungne arbejdsydelser på herregården og dens jord, "hoveri". Med kronprinsens fulde opbakning og med god juridisk hjælp hos en af landets virkelig lovkyndige, den norskfødte generalprukurør Chr. Colbiørnsen fik Reventlow igangsat et landbopolitisk udredningsarbejde: den lille landbokommission 1784, som fik krongodset i Nordsjælland som en slags forsøgsmark, og den store landbokommission af 1786, som først fik sikret fæstebondens retsstilling over for godsejeren 1787 og året efter løste bondestanden fra det trældomsåg, man fra og med 1733 havde lagt på dens skuldre gennem forbudet mod i den unge og yngre alder at forlade fødestedet, "stavnsbåndet". Med fuld virkning fra år 1800 kunne bondestandens unge mænd som andre samfundsborgere slå sig ned og virke, hvor de ville. I forvejen var man efter en række reformtiltag fra anden side gået i gang med at forvandle jordfællesskabet til

individuel gårdbesiddelse, "udskiftning" og helst kombineret med udflytning af bygningerne fra landsbygaden til en plads ude på den nye lod. Fæstebonden blev gårdejer, købte sig fri af fæsteforholdet og skaffede sig ofte penge hertil ved a frasælge mindre parceller til en jordhungrende husmand. Gennem udlån fra to offentlige fonde, Kreditkassen af 1786 og Den alm. Enkekasse af 1775 fik tusinder af bønder støtte til deres selvejkøb.

Datidens observatører såvel som en senere tids historikere og samfundsforskere har stort set været enige om, at Reventlows reformpolitiske indsats i 1780'erne ikke kan dædes, da den i realiteten omskabte samfundet fra bund til top. Derimod har vandene delt sig i spørgsmålet om landboreformernes fortsættelse i 1790'erne. Her er de fleste historikere, især af radikal observans enige om, at selv om man dér gjorde hoveriet bestemt, fik man ikke slået en streg over de forhøjelser, der havde fundet sted siden 1770'ernes begyndelse. Desuden måtte fæstehusmændene vente otte år længere på at få lovfæstet deres hoveriydelser og da ikke med særlig hensyntagen til deres eksistensproblemer.

Reventlow skrev selv en større betænkning, dateret 11. februar 1788, om hoveriet og dets problemer til sine kolleger i den store landbokommission. Den blev ikke offentliggjort i samtiden, men har været kendt og brugt af historikerne lige siden og blev i 1980 udgivet ved Thorkild Kjærgaard for Landbohistorisk Selskab under den nok så vidtfavnende titel "Konjunkturer og afgifter.". Reventlow gør i sit skrift gældende, "at Hoveriet, indgaaet af frie Fæstere, nødvendigvis maa være bestemt...", dvs. sat på papiret i alle dets enkeltheder som en slags slutsum, som der ikke kan pilles ved. To gange før, i 1771 og 1773, har man søgt at trække en sådan streg, men alligevel er det vokset siden da i takt med herregårdslandbrugs intensivering. Alligevel vil han ikke ulovliggøre den ensidige forøgelse af hoveribyrd. Det ville i givet fald fremkalde strid og spektakler i hidtil ukendt grad og derved forsinke den nødvendige landbrugsmodernisering, som også gerne skulle finde vej til bondebruket ud fra eksemplets magt. Desuden trøster han sig med, at ingen godsejer ved sin fulde fem ville tvinge sine hovbønder helt i knæ. Når først selvejkøbet var kommet rigtig i gang, og bondestanden blev befriet for stavnsbåndet, kunne man i god ro og orden lade herregårdens egne folk med heste og redskaber overtage arbejdet.

Kritikken har, mest højlydt i nyere, revisionistisk historieskrivning, heglet ned over Reventlow for det påståede svigt af egne idealer, ja man har ligefrem set ham som en moderne politiker, som først og fremmest er ude på at synliggøre sig selv og sine positioner for egen vindings skyld. Karrieren frem for alt. Det bør dog erindres, at landbohistoriens videnskabelige grundlægger, den radikalt sindede Fridlev Skrubbeltrang fuldt ud krediterer Reventlow for dennes redebonne vilje til at få bønderne - og husmændene med - trukket helt ud af fæsteforholdets ederkoppespind, men omvendt erkender, at netop i spørgsmålet om det for godsejerne så altafgørende hoveri var Reventlow og andre reformvenner oppe i en ulige mandjævning. Dog kunne de trøste sig ved, at landbrugsmoderniseringen og konjunkturopgangen i forening ville afsløre det kostbare og lidet effektive hoverisystem som totalt ubrugeligt i en moderne tid. Ganske vist herskede der dengang ikke fri meningsdannelse, men der kan på denne baggrund ikke herske tvivl om, at de fleste godsejere i Reventlow så en klasseforræder uagtet, at han i 1791 genne en særlig anordning om "hoveripolitiet" havde givet godsejerne bedre våben i hænde over for en evt. svigtende arbejdsindsats på hovmarken.

Uden at have beskæftiget mig indgående med landboreformernes retlige og sociale problemkrede finder jeg dog, at Skrubbeltrang har udvist størst forståelse for Reventlows vanskelige stilling som landboreformator og som et ledende medlem af den godsejeradel, som i givet fald skulle sige farvel til, man opfattede som velerhvervede, lovlige rettigheder. Hvor mange i Danmarkshistorien er det siden da lykkedes at træde alvorligt op imod den form for armerede synspunkter og holdninger, kunne man spørge. Fik godsejeroppositionen først undermineret Reventlows status som ledende reformpolitiker, kunne tæppet hurtigt blive rullet tilbage. Min afdøde kollega, Claus Bjørn finder ligeledes i sin gode og varmfølte skildring af Reventlows virke, "Den gode sag" fra 1992, at Reventlow omkring 1790 havde set skriften på væggen.

Claus Bjørn har, som det var hans vont, endevendt det omfattende kildemateriale, som belyser Reventlows meget omfattende indsats i reformarbejdet. Desværre må vi savne hovedpersonens egen

vurdering af sin indsats, selv om han i sine mange breve til familie og venner strejfer de overvejelser, han undervejs har gjort sig herom. Trods det store rydningsarbejde, der hidindtil er præsteret i udforskningen af Reventlows umådeligt store arbejdsmark – og det bør erindres, at vi her ikke følger ham, når han reformerer og virker på andre felter end landbovæsenet – mener jeg dog at kunne afsløre et par gifttænder mere i den skjulte Reventlow-opposition blandt datidens godsejere og godsadministratorer, forpagterne ikke at forglemme.

Landbohistorisk Selskab publicerede i 1982 med Ole H. Christensen som udgiver bogen "Storlandbrug under omformning. Uddrag af danske godsforvalterbreve 1784-1791". I disse fem samlinger fra hhv. Holsteinborg, Fuirendal, Corselitze, Scheel (Sostrup) og Skjern nævnes Reventlow kun fire gange ved navn; til gengæld er der 30-40 opslag på "Rentekammeret", Derinde fra kan man ikke vente noget godt, sukker godsforvalterne. Efter et afslag fra Rentekammeret oktober 1785 om at give Holsteinborg ret til at nedlægge en bondegård farer det godsforvalter F. Garb i pennen: "Det er ellers forunderlig at man således betages frihed over sin lovlige ejendom...". Hans kollega på Fuirendal, W. Klüwer, kan i november s. å. ikke få en husmand til at overtage en ledig fæstegård, "og om jeg endog bandt ham og førte ham dertil, blev han der ikke", tilføjede den opsætsige. Sagen kunne dog gå for retten, "men da ingen for nærværende tid af regeringen har mere medhold end bonden", var det nok omsonst, mente Klüwer.

Brevpapiret bliver imidlertid endnu vådere af sure galdeopstød, når godsinspektør H. Smith på Corselitze 26. maj 1788 beretter om de illegitime kontakter, hans oprørske bønder og husmænd søger at skabe sig hos Rentekammeret og Reventlow. Da Smith derefter udspringes officielt om hoveriets faktiske omfang, eksploderer han: "Rev <man tilføj -en eller -entlow efter behag> må have en ulykke i hovedet at trækkes med for at opspinde noget nyt herrens ejendom vedrørende...". Da Smith får selve stavnsbåndsforordningen i hænde 23. juli s.å., er hans kommentar blot: "Forordningen om stavnsbåndets løsning har jeg fået, den er smuk og prægtig, kan den kun holde stand i tiden...". Hans jyske kollega på Sostrup, L. Jespersen må et par år senere opleve, at to husmænd ved nattetide nok så frejdigt kører forbi ham med deres stjålne træ fra skoven.

Når man i godsejerkredse omtalte Reventlow som "bondeven", var det bestemt ikke hædrende ment, og bedre skulle det ikke blive, da der ved en plakat af 5. juni 1795 udnævntes hoverikommissærer, som skulle forsøge at få hoveriet bestemt, enten ved mægling eller ved kommissionens påbud. Trods indtrængende formaninger fra officielt hold fandtes endnu en del godser, hvor de to parter i hoverisagen endnu ikke havde indgået frivillig forening og helst afløst det med penge. Udgangspunktet var det hoveri, bønderne ved udgangen af 1789 havde præsteret, men det skulle først klarlægges og begrundes i detaljer. Som Fridlev Skrubbeltrang så kyndigt fremstiller sagen i afhandlingen "M. H. Løvenskiolds hoveridagbog 1795-97" (Bol og By. Meddelelser fra Landbohistorisk Selskab 7, 1973) mødte herren til Løvenborg, baron Carl Michael Herman Løvenskiold og de andre kommissærer flere godsejere af kategorien "bondeplagere", som man iflg. Løvenskiold mest havde lyst til at slå på snuden. Omvendt kunne bønderne også være stivnakkede over al måde i deres forlangender.

Gik sagen helt i hårdknude, endte den på Rentekammerets bord, og det går som en rød tråd gennem den til tider noget trælse mæglingsvirksomhed, at kommissærernes myndighed helt og aldeles forleenede dem af Reventlows urokelige autoritet. Havde der bare foreligget referat af todagsmødet 28.-29. april 1797 mellem Løvenskiold og Reventlow! Formentlig har Reventlow i de landbopolitiske så urolige år i 1790'erne trukket så meget på en opsparat velvilje i højere kredse, at hans hoveriforordning ikke alene blev to år forsinket, men også på en række punkter blev gjort såre bovlam.

En dækkende skildring af Chr. D. Reventlows samlede indsats for det danske samfund ville fylde adskillige bind, om alle relevante detaljer kom med. Alligevel kunne den sammenfattes i den enkle sætning, at uden hans indsats havde Danmarkshistorien ikke været den, vi med god grund er så stolte af. Nu trælledes man ikke for andre, men arbejdede til gavn for sig selv og for samfundet. I en moderne dansk pengehistorie hedder det ironisk om Reventlow, at han under finanskrisen 1812-13 var "ihærdig i sine anstrengelser for at beskytte landbruget". Nej han ville slå en ring om landets eneste indtægtskilde.

Martin A. Hansen 100 år

Af fhv. sparekassedirektør
Preben V. Andersen, Fuglebjerg.

Den 20. august i år ville forfatteren Martin A. Hansen være fyldt 100 år, men han døde desværre allerede i 1955, knapt 46 år gammel.

I rigtig mange landbohjem stod på boghylderne i 1940erne og frem til langt op i 1960erne Axel Steensbergs og Martin A. Hansens bøger side om side. For Steensbergs vedkommende, var det Den danske landsby gennem 6000 år, Den danske Bondegård, Bønder og ikke mindst Danske bondemøbler. Fra Martin A. Hansens hånd, var det debutromanen Nu opgiver han, Kolonien, Tornebusken, Agerhønen, Løgneren og det store kulturhistoriske værk Orm og Tyr. En tredje forfatter, Thorkild Gravlund, Reersø, meldte sig også på landboernes boghylder, blandt andet med Herredsbogen, Sysselbogen og Bygd, 1, 2 og 3. Både Martin A. Hansen og Axel Steensberg satte stor pris på den ældre kollagers forfatterskab. Gravlund døde i 1939. De har alle tre bidraget til vor forståelse af vort lands lange historie fra istid til vore dage.

Martin A. Hansen er fra Stevns, født på gården "Østerhøj" i Strøby. Hans far, Hans Peter Hansen, der var af gammel stevnsk bondeslægt, var her bestyrer på sin fars gård. Hans mor Kirstine (født Mathiassen) kom fra Valløby. I 1911 skulle "Østerhøj" sælges, så flyttede familien til Store-Heddinge. Senere kommer de igen til Strøby, hvor de køber doktorboligen, for i 1918 at kunne købe en lille landbrugsejendom på 8 tdl. land, kaldet "Stedet", beliggende mellem Strøby og Strøby Egede. Samtidig var faderen kirkesanger. Det var en lykkelig begivenhed for familien, der nu var på 5 medlemmer, at vende tilbage til arbejdet med jorden!

Familien levede under meget små kår, så da Alfred, det blev han altid kaldt i familien, var konfirmeret 13 år gammel, blev han sendt ud at tjene på egnen. Efter tre år ved landbruget kom han på Haslev seminarium, hvorfra han blev lærer i 1930, men det var en meget vanskelig tid, at få fast ansættelse, det blev til et par vikariater, henholdsvis i Køge og Odense, herudover hjalp han til i landbruget hjemme og på egnen.

I 1931 blev han lærer ved københavnske skoler, hvor han først sluttede i 1944, efter i mange år at have været skolelærer om dagen og forfatter om natten. Han havde i flere år brugt økonomien som undskyldning, for ikke at holde med skolearbejdet, men fra 1944 får han finanslovsydelse og fast løn fra Gyldendal.

Martin A. Hansen havde fra barns ben læst, alt hvad han kom i nærheden af, som aviser, tegnsier og bøger. I stakhaven uden for "Stedet" stod et gammelt piletræ, og oppe i pilehovedet indrettede han sig en læsehule. Heroppe sad han med sine tykke bøger: Kæmpernes konge og Nordahl Rolfsens Verdenshistorie. "Jeg læste i flyvende fart, som var der ild i bladene, det var galoperende læsning", skriver han i "Bøgernes Verden"

En ældre nabo til "Stedet", betegnet som en original, havde mange bøger, som drengen fik lov at læse, samtidig blev han indprentet respekt for bøger og lærdom. Måske var det årsagen til at Martin A. Hansen på et tidligt tidspunkt bestemte, at han ville være lærer. Han er den eneste elev på Haslev seminarium, som har læst alle bibliotekets bøger. Her stiftede han for første gang bekendtskab med Johannes V. Jensen og Thorkild Gravlunds forfatterskaber.

I 1935 kom hans debutroman, "Nu opgiver han" og to år efter "Kolonien". Martin A. Hansen havde tænkt sig, at udgive romanen under det navn, han hidtil havde brugt, J.(Jens Martin) Alfred Hansen.

Ved en sammenkomst mødte han forfatteren Leck Fischer, de drøftede udgivelsen. Leck Fischer sagde, at den navneform ikke rigtig

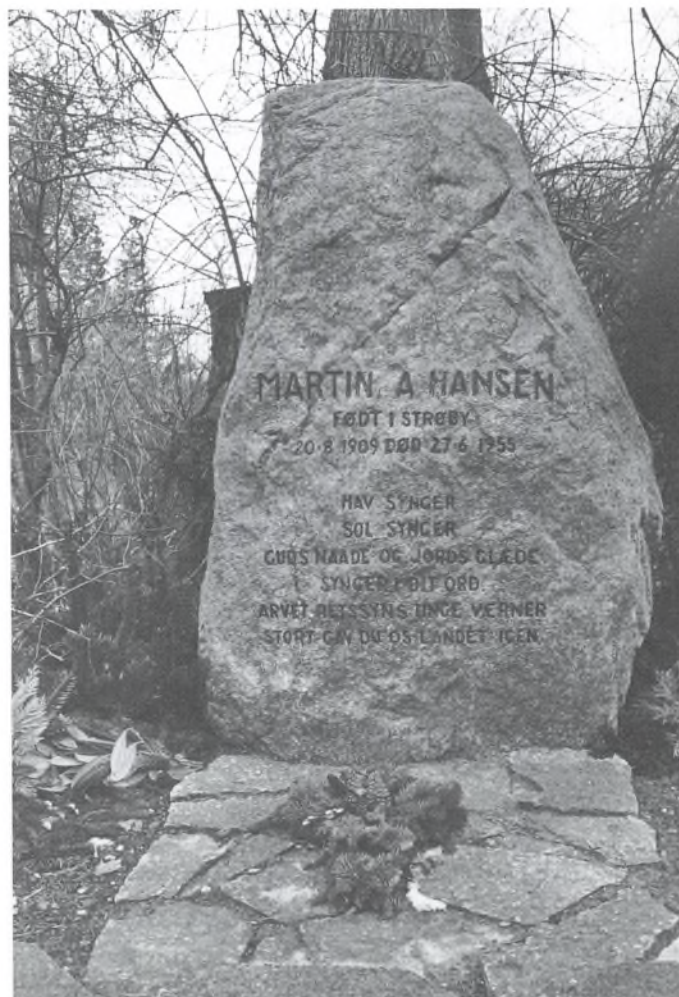
bed, og foreslog at ændre den til Martin A. Hansen. Sådan, blev det berømte digternavn til.

Det er sociale romaner og de udgør en helhed. De skildrer landbrugskrisens brydning mellem det gamle, stædige bondesind og de nye tanker der repræsenteres stærkest af kommunisten Niels. Trods det, at hans forsøg med det kollektive brug mislykkes, er det hos ham, foregangsmanden, den handlekraftige, hele personlighed, sympatien ligger, og årsagen til hans fallit er kun medarbejdernes svaghed.

De blev rost meget af anmelderne og læsere i det hele taget, især den første, og man stillede store forventninger til Martin A. Hansen.

I fire år hørte man ikke noget fra ham, men i 1941 overraskede han alle med en ny roman, en roman der slet ikke lignede de to første. Det var eventyrromanen "Jonatans rejse", med denne roman begynder Martin A. Hansens egentlige forfatterskab.

Den handler om smeden Jonatan, der får "den onde" selv, spærret inde i en flaske, som er lavet af kirkens malmklokke. Bogens hovedtese er, at indgående aftaler skal holdes.

Mindesten ved Strøby kirke med Ole Wivels digt:

*Hav synger
Sol synger
Guds nåde og jords glæde
Synger i dit ord
Arvet retssyns unge værner
Stort gav du os landet igen.*

Martin A. Hansen.

Herefter følger "Lykkelige Kristoffer", "Tornebusken", "Agerhønen", "Tanker i en skorsten" og slutter i 1950 med den store radiatoroman "Løgneren".

Novellesamlingen Agerhønen kom i 1947, tolv fortællinger der er grupperet fire og fire i tre afdelinger under overskrift "Legender", "Erkendelser" og "Myte". Disse titler var arbejdstitler. Titelnovellen "Agerhønen", som indleder samlingen, er i sig selv en smuk lille fortælling. Den er studeret og diskuteret næsten lige siden den udkom. Den bliver i øvrigt genudgivet 20. august i år, på Gyldendal, da den har været udsolgt de sidste tredive år.

I al sin enkelhed handler den om en fattig sultende landarbejderfamilie, der en stormfuld vinteraften hørte et dumt slag på yderdøren. Da faderen lukker op, finder han en dræbt agerhøne på trappestenen udenfor. Han tager den med ind, moderen tog fuglen, kyssede den på vingen, og tilbereder den, skønt fuglen ingenting er, da den bliver plukket, mætter den dog på forunderlig vis hele den sultne familie.

Har den en hentydning til bespisningsmiraklet i ørkenen, eller til nadveren? Det afgørende ved bespisningen i ørkenen er, at alle bliver mætte, det bliver familien vel egentlig også?, selvom der ikke blev noget tilovers som i ørkenen. Thorkild Bjørnvig siger: "Det afgørende ved Nadveren er ikke det, at disciple bliver mætte, men den symbolske betydning i, at de æder af hans legeme og drikker af hans blod". Novellen slutter med: "men det er sandhed, at den lille fugl mættede dem alle", og i Evangeliet hedder det udtrykkeligt". om ørkenbespisningen: Og det spiste og blev mætte.

Høstgildet, også i novellesamlingen "Agerhønen", er bygget over en virkelig tragisk hændelse i familien. Den 12-årige tjenestedreng, Jens Otto, bliver drukket ihjel ved et høstgilde af røgterren, Johan, der selv fra barnsben var mishandlet. De har lagt den døde dreng på bordet i folkestuen, hvor faderen kommer og henter ham, bære drengen på sine skuldre hjem i bakkerne. Undervejs sætter han sig på et vandtrug for at hvile. Præsten er også med til høstgildet, han følger efter faderen, og når ham ved vandtruet, og siger "jeg vil hjælpe dig", faderen svarer ikke og præsten gentager: "jeg vil hjælpe dig", "kan du gøre ham levende?" (Joh.5.21) svarer faderen, rejste sig og går videre med sin dreng mod husene. Præsten viste ikke hvad han skulle gøre og gik hjem til sin hustru. Hustruen hjælper ham med at komme ud til familien i sandbanke i genen.

Da han er kommet ind, få han samme spørgsmål fra faderen. "kan du da gøre det nu?, Præsten spørger, hvor har I lagt ham, og går hen til drengen der ligger i ægtesengen.

Faderen kommer igen med sit spørgsmål "kan du gøre ham levende præst?" Præsten svarede " Kan du tro sammen med mig, da skal

Jesus Kristus kalde ham op". Præsten sætter sig ved drengen, og prøver at bede, men det kan han ikke, faderen og moderen var gået ud i køkkenet, da høre han en forfærdelig lyd derude fra. Præsten går derud, helt inde i ildstedet, presset op mod den sodede væg, stod manden og græd, mens konen var hos ham. Da vidste præsten, at han havde brudt muren og givet faderen den første frygtelige hjælp, og han gik tilbage for at være hos den døde. Tjenestedrengen, Jens Otto var Martin A. Hansens morbror!

Martin A. Hansens mor Kristine, har fortalt om en radioudsendelse, hvor Poul Kern læste "Høstgildet", hun sad sammen med sin datter Karen og lyttede. Bagefter sagde datter, at når man hørte rigtig efter, så var det egentlig ikke så meget drengen, det dreje sig om, som det var præsten.

Ret beset er det på mere end én måde en forfærdelig fortælling. Først og fremmest ved hændelsen, den ulykkelige drengs død. men dernæst ved slutningen: Forsøget på at følge Kristus. Faderen kan ikke tro – og præsten kan ikke bede, men udfører troens handlinger, siger det rette til faderen, forlanger tro af ham som af sig selv.

Det må betragtes som præstens kamp med Jobspørgsmålet, Han har problemet med at få det til at stemme med sin overbevisning, om Gud som en retfærdig Gud. Eller, hvordan kan en retfærdig Gud tillade al menneskelig ondskab?

Da skuespilleren Poul Kern læste "Løgneren" i radioen, var gaderne i by og på land, lige så øde for trafik, som ved en dansk fodboldlandskamp mod Sverige, eller ved Panduros krimiføljeton, "Ka' De li' østers", og TV-serierne "Matador" og "Sommer" med flere.

Løgneren er endnu mere end nogle af de andre værker blevet analyseret, og diskuteret. Løgner er den halvgamle skolelærer Johannes Vig, der via sin dagbog betror sig til Natanael, mennesket uden svig – men sig ikke navnet for hurtigt, Natanael. Johannes Svig! Johannes er flygtet til den lille ø Sandø, fra en kærlighedshistorie på "fastlandet". På det kort Martin A. Hansen har tegnet over øen, kan det godt have lighed med halvøen Stevns.

Men Johannes løber ind i nye kærlighedsproblemer, det er købmandens Annemari, der leger med Johannes hjerte. Hvad menneskesynet angår, ligger den helt i forlængelse af "Tornebusken" Bogens tema er bygget over bibelttekster om den onde ånd, der vel kan drives ud, men kommer igen med syv onde ånder værre end den selv, hvis den stadig finder sin bolig i menneskehjertet ledig.

For at forstå historien må man tage med, at denne degn på Sandø trods al dæmonbesættelse og al menneskelig skrøbelighed dybt inde ejer det kristne håb, som forstanden ikke begriber.

I slutningen vælger Johannes at fortsætte sit virke på øen. Ganske vist er Johannes ikke Martin A. Hansen, men de har immervæk en del fælles tankegods!

Martin A. Hansens store interesse for historie kommer frem i mange af hans romaner og noveller. Årene efter "Løgneren", samlede han sig, om et stort historisk værk, der skulle skildre vore forfædres kultur ved overgangen fra hedenskab til kristendom.

Det blev bogen "Orm og Tyr, hans største værk, illustreret med træsnit af Sven Havsteen-Mikkelsen. Bag den ligger flere års studier af oldtidsmindesmærker, og af vore middelalderlige landsbykirker. Der er næppe den egn i vort land, og de øvrige nordiske lande, med et eller andet oldtidsmindesmærke, eller middelalderlig kirke, som ikke er besøgt, sammen med Sven Havsteen-Mikkelsen, De såkaldte kirkerejser. Stenene skulle fortælle om dem, der havde tilhugget dem, eller ristet i dem

Et af de kendteste rids er i kridtkvadren i koret på Holtug kirke, hvor der med runer skåren står: "Tirad ristede".

Martin A. Hansen blev i september 1944 opsøgt af to unge frihedskæmpere, Bente Hammerich og Aksel Heltoft. De bad ham bidrage til en illegal antologi "Der brænder en ild" og til det ligeledes illegale blad "Folk og Frihed" De fik straks han ja til medvirken. Det gav ham frygtelige problemer ikke mindst efter krigen. Hans våben var pennen, og den brugte han så uforfærdet i de illegale blade, at han måtte gå under jorden, og flytte fra sted til sted hos venner, der turde skjule ham. I iskolde gæsteværelser eller kælderum sad han og skrev artikler, hvori han opfordrede til stikkerdrab. Krigen mærkede ham både legemligt og sjæleligt for resten af livet. Han blev ved med at føle samvittighedsnag og medansvar for unge

modstandsfolks død. Han talte ligefrem om sin "blodige pen". Det var blandt andre den unge frihedskæmper Ib Mogens Bech Christensen død, der plagede ham. Han havde læst "Dialog om drab og ansvar" i bogen "Der brænder en ild", og det havde drevet ham til at gå ind i modstandskampen. Martin A. Hansen havde været i Ryvangen den 29. august 1945, da 800 dræbte frihedskæmpere blev stedt til hvile, og han skriver til venner Johannes Skovenborg: "Det er da en uforklarlig følelse at stå foran en kiste og vide, at man med mine ord har drevet en levende ud i døden. Hvad siger da samvittigheden?"

Ved Martin A. Hansens død den 27. juni 1955, blev der skrevet nekrologer og udtagelser i et omfang man sjældent havde set. I et udklip fra et uangivet blad, hedder det i en leder fra juni 1955: "For vide kredse af landets befolkning vil budskabet om Martin A. Hansens død ligne de budskaber, vi blev så trænede i at modtage for 15 år siden, men som alligevel altid spredte tavshed omkring sig, hvor de kom frem. ... Det er svært at overskue det tab, samtiden danske åndsliv lider ved at miste sin ledende skikkelse på tærskelen til den alder, der sædvanligvis er livets mest frugtbare".

Forfatter Ole Wivel i "Martin A. Hansen til minde": "Han døde en langsom død, den mægtige kraft i hans ånd og lemmer blev stille, men uafvendeligt nedbrudt. Til det sidste var han sig selv, en jævn og beskeden mand, som nødtigt ville bede nogen om noget. Og til det sidste var han anderledes end andre, en kongelig sjæl!"

Stærkest af alle føles: "Asger Baunsbak-Jensen fortæller følgende i en kronik i Kristeligt Dagblad 19. august 1999. Den dag, 27. juni sad jeg til møde på Christiansborg i Det Radikale Venstres forretningsudvalg ved siden af Jørgen Jørgensen. (tidl. minister og nabo til Martin A. Hansen i Salum i Allerslev) Under mødet kom en folketingsbetjent diskret ind og lagde en seddel på bordet til Jørgen Jørgensen, sådan som det hyppigt skete. Sedlen blev læst og foldet sammen, mens Jørgen Jørgensen rankede sig og tog lommetørklædet frem for at tørre tårerne væk. "Martin A. Hansen er død", - afbrød mødet. "Det er vor største digter i dag, som er gået bort". Martin A. Hansen blev indlagt på Bispebjerg hospital den 18. april, og var allerede dødsmerket på det tidspunkt. Han døde af kronisk nyrebetændelse og urinforgiftning af blodet. I hospitalsdagbogen bekymre han sig for sin hustru Vera, for det økonomiske, for arbejdet". Jeg lå slapt hen med et mylder af mine tanker, - kunne ikke ret læse - kunne ikke virkelig tænke, fik ikke noget ud af at erindre, kunne slet ikke skrive".

Martin A. Hansens kiste blev ført til Grundtvigskirken den 1. juli, her talte hans svoger Torben Dignes, i Salums have på græsplænen, talte Thorkild Bjørnvig. Herefter blev kisten båret til Allerslev kirke hvor forfatter Erik Aalbæk Jensen talte. Han indledte med at byde Martin A. Hansen velkommen hjem. Han blev begravet under korets hellige tagdryp - og tre år senere fulgte hustruen Vera. Udtrykket stammer fra fortællingen "Tirad", hvor der fortælles om de to oldinge, der kappes om at dø først, for de vil begge graves ved korets sydlige gavlhjørne under det hellige tagdryp, men der er kun plads til en af dem.

Fra midten af 1930'erne frem til begyndelsen af 1970'erne, var Martin A. Hansen én af vore mest læste danske forfattere. I de 10 år, fra 2. verdenskrigs afslutning til hans død, var han landets mest indflydelsesrige kulturpersonlighed, om ham kunne man samles enten man var bonde i Vestjylland, eller fra kultureliten i København.

Den 14. december 1964 forsvarede forfatteren Thorkild Bjørnvig sin doktorafhandling "Kains Alter" om Martin A. Hansens forfatterskab på Århus Universitet. Her småt 10 år efter forfatterens død, var der stadig stor interesse for fortolkning af forfatterskabet, og derfor var forsvaret af doktordisputatsen imødeset med enorm interesse - og forventning.

Der var så mange opponenter, der ønskede at udtale sig, at handlingen, der normalt ikke må overskride 6 timer, ikke kunne holdes. Danmarks Radio sendte fra auditoriet, Thorkild Bjørnvigs forsvaret og de efterfølgende diskussioner, og det huskes, at flere planlagte udsendelser måtte udgå.

Når Thorkild Bjørnvig kaldte sin doktorafhandling "Kains Alter - Martin A. Hansens digtning og tænkning", skyldes det, at Martin A. Hansen i hvert fald siden januar 1946 havde i tankerne at skrive et storværk, i mindst tre bind: "Krøblingens Rige", der handler

om Kains Æt på jorden. "Soldatens March" og "Kains Alter", der skulle være hovedtitlen. Den storslåede plan blev aldrig realiseret!

Nogle år efter satte de marxistiske og venstreorienterede grupper indflydelse ind på universiteter, højere læreranstalter, seminarier, og mange andre uddannelsessteder, hvor ungdommen, der skulle præge kultursamfundet i fremtiden, ikke hørte overhoved om Martin A. Hansens forfatterskab. Der var nærmest tavshed omkring ham. Gemt og glemt i en periode på omkring 10 år".

For 10 år siden, i forbindelse med 90 års dagen, udgav Anders Thyrring Andersen og Jørgen Jørgensen, Martin A. Hansens dagbøger, et værk på 1385 sider.

Hans Hertel skriver i Politiken: "Disse 1.385 sider kaster afgørende nyt lys over manden, hans bøger og hans tid. Men det er også et hovedværk i sig selv, et enestående menneskeligt dokument om kunstens kald og forbandelse. Og den dømmelige ironi er, at det som helhed virker stærkere end mange af de tekster, Martin A. Hansen sled sig op på at skrive i de trælse netter".

Der blev også skrevet mange artikler om ham og hans forfatterskab, op til 90 årsdagen i 1999, der affødte, såvel nyudgivelser som fornyet interesse for hans forfatterskab, men her op til 100 årsdagen er interessen igen dalende. Ifølge Berlingske Tidende 29. oktober 2008, arbejdes der med et projekt "Martin A. Hansen og Stevns", et oplevelsescenter i Strøby på Stevns, der skal stå klar til 100-årsdagen den 20. august 2009. Hvor langt man er med projektet vides ikke i skrivende stund. Ifølge "nettet" arbejder bibliotekerne og de lokalhistoriske arkiver på Stevns, også med flere arrangementer.

Når man læser om hans problemer med at få skrevet dagbogen, kan man næsten fristes til at sige højt, så lad den dog ligge! Der er vist ingen tvivl om, at han skrev dagbogen, med henblik på, at den skulle udgives - eller et ønske om, at den blev udgivet. Så mener vi alligevel ikke han skal lade den ligge, og skynder os, at sige tak for alle dagbøgerne!

Preben V. Andersen

Vera og Martin A. Hansens gravsten på Allerslev kirkegård. Under korets hellige tagdryp - fra fortællingen "Tirad".

Himmerlandskredsen

Bestyrelsen har i maj 2009 konstitueret sig med

Formand: Niels Holger Fisker, Nibe

Næstformand: Kjeld Rise Nielsen, Skørping

Kasserer: Svenning Bruun, Thisted Arden

Sekretær: Gudrun Knudsen, Asp, Skørping

Menigt medlem: Carl Simonsen, Barmer

Foreningen har haft et interessant virksomhedsbesøg hos Dansk varmpumpeindustri A/S i Nibe.

Ca. 30 personer var mødt op og med på rundvisning, ved grundlæggeren direktør Henning Pallesen, der levende fortalte om virksomhedens udvikling.

Dansk Varmepumpeindustri A/S producerer jordvarmeanlæg og køleanlæg. Jordvarmeanlæg er et godt produkt, hvis man ønsker at reducere udviklingen af CO₂, ved opvarmning af boliger. Besøget sluttede af med kaffe.

Virksomheden er i år blevet tildelt Nibe Erhvervsråds Initiativpris.

Gudrun Knudsen

Midtjysk kreds

Den 18. juni besøgte vi den historiske herregård, Ullerup Hovedgård på Mors, der kan føres helt tilbage til 1337, hvor den blev pantsat af hertug Valdemar. Vi var heldige med vejret, for det regnede både før og efter besøget. Vi kunne glæde os over en stor tilstrømning til besøget med ca. 50 medlemmer med gæster. Vi blev budt velkommen af gårdens ejer, proprietær Esben Stadil Toft, der startede med at vise os rundt i de restaurerede og ombyggede avlsbygninger. Blandt andet besigtigede vi hestestalden, hvor ejerens kone står for stutieriet med rideheste.

Bagefter aflagde vi besøg i den store have, som nu er delvis omlagt med ridebane og juletræskulturer. Undervejs fortalte Esben Toft, suppleret af faderen, Frederik Stadil Toft, om gårdens nuværende driftform, der foruden stutieriet omfatter planteavl på ca. 200 ha, dyrkning af juletræer og pyntegrønt plus biavl, som fru Toft også står for. Frederik Stadil Toft havde overtaget gården i 1963 og drev den så i ca. 30 år, hvorefter han indgik interessantselskab med sønnen, Esben, der endelig overtog den i år 2000. Frederik Toft bebor og har, siden han blev gift i 50-erne, altid boet i den store forvalterbolig. Det har betydet, at den ca. 700 kvadratmeter store hovedbygning siden 1963 har stået tom.

Derfor besluttede de nuværende ejere, at det skulle der gøres noget ved, og de begyndte i 2005 på et større restaureringsarbejde, der bl.a. omfatter udskiftning af tag og vinduer.

Vi blev budt indenfor i de smukke stuer, hvor bl.a. stuebeholdningen af lofter gjorde et stort indtryk. Til sidst samlede vi omkring et kaffebord i husets store sal, hvor egnens lokalhistoriker, Niels Vestergaard Lauritsen fortalte gården og egnens spændende historie. Der var mange spørgsmål både til gårdens nuværende ejer, tidligere ejer og lokalhistorikeren, så det blev en aften, som alle var tilfreds med.

Lørdag den 4. juli holdt Midtjysk kreds generalforsamling på Østergaard Hovedgård ved Langå. Gården, der i dag ligger ca. 5 km fra Langå har oprindeligt været placeret på en ø, fremkom-

met ved en opspaltning af Lilleå, hvor den løber ind i Gudenåen. Det betød, at gården i Middelalderen lå velbeskyttet, men senere blev arealet udvidet, da en del af Lilleå blev tørlagt. Gården har i dag en sjælden smuk beliggenhed med fredede bygninger tæt ved Gudenåen, og med en 200 m lang allé ind til gården. Den nuværende hovedbygning er opført i 1840, og ligger med en stor park mod vest, grænsede direkte op til Gudenåen.

Desværre var ejeren, Bo Hansen ikke til stede under vores besøg, da han, der tillige er medejer af et større landbrug i Rumænien, på det tidspunkt opholdt sig i udlandet. I stedet viste sønnen, Henrik os rundt og fortalte om gården, der i dag drives udefra med planteavl på de ca. 150 ha.

Den gamle møllebygning er på det seneste blevet restaureret, og det oprindelige magasin- og kornloft er i dag indrettet til et lokale på 200 kvadratmeter, der udlejes til selskaber. Det var meningen, at vi skulle have drukket kaffe her, men på grund af sommervarmen flyttede vi i stedet ud i parken under et stort kastanietræ og holdt her generalforsamling, hvor for øvrigt to bestyrelsesmedlemmer blev genvalgte, i de vidunderfulde omgivelser.

Bagefter holdt lokalhistoriker Helge Hansen fra Langå et interessant foredrag om Østergård Hovedgårds historie. De 30 fremmødte var alle enige om, at det havde været et usædvanligt spændende besøg, hvor gården netop på denne skønne sommerdag viste sig fra sin smukkeste side. Billeder, der bl.a. viser den enestående panoramaudsigt, kan ses på gårdens hjemmeside under www.ostergaardhovedgaard.dk

Midtjysk kreds arrangerer torsdag den 1. oktober 2009 kl. 19 et besøg på fabrikken JEMA i landsbyen Sahl, beliggende omtrent midt mellem Bjerringbro og Ans.

Fabrikken har to forskellige afdelinger: JEMA Agro A/S, der er grundlagt af ægteparret Jens og Marie Pedersen i 1943, og som producerer transportanlæg til korn.

Den anden afdeling er JEMA Lift A/S, som er opstået ved overtagelse af Tvingstrup Maskinfabrik i 1996. Her fremstilles hydrauliske løfteborde, arbejdsplatforme og godselevatoreer.

Efter rundvisningen vil vi være fabrikkens gæster ved et smørbrødsbord med drikkevarer. Af hensyn til køkkenet vil det være nødvendigt med tilmelding til kredsens formand, Jens Skytte, telf.: 40143514, senest den 25. september 2009. Da vi kan garantere for en virkelig interessant oplevelse, håber vi, at mange vil tilmelde sig til dette aftenbesøg, som udelukkende er kommet i stand på grund af fabriksledelsens ekstraordinære hjælpsomhed."

Ejgil Overby

Vejle kreds

Den 1. juli, her besøgte vi først Lene og Claus Tingleff på Skerrildgård. Her fortalte Lene Tingleff om gården og dens drift. (Manuskriptet er gengivet side 6-7). Herefter kører vi til Barritskov gods, hvor vi hørte om den økologiske netbutik – "Årstidene" og om den økologiske grønsagsproduktion. Vi sluttede af med spisning på stedet.

Til efterårsmødet er det lykkedes at få en aftale med biskop Elisabeth Dons Christensen fra Ribe.

Steffen Buch Juul

Det sydlige Sønderjylland

Den 8. juli afholdte aftenudflugt med generalforsamling, hvor 39 medlemmer deltog. Vi samlede på Broballe Bryghus ved Nordborg. Brygmesteren fortalte, og vi prøvesmagte.

Vi fortsatte til Klubhuset Mjelsgård og kører undervejs forbi Mjels Sø.

I klubhuset afholdte en fredssommelig generalforsamling.

Ejeren af Mjelsgård, Peter Christiansen, fortalte om, hvordan Mjels Sø er blevet gendannet.

Chr. A. Krogh

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten afholdes tirsdag den 1. september. Kl. 13.30 samles vi ved Skamstrup kirke lidt syd for Mørkøv. Kirken er meget kendt for sine helt fantastiske kalkmalerier. Derefter går vi over vejen til Skamstrup Mølle, der også er værd at høre om.

Eftermiddagskaffe på Maglesø Traktørsted, og derefter ses vi på området ved Brorfelde, som i mange år var hjemsted for danske astronomer.

Tilmelding til Kris Lund Jensen 59 27 14 35 eller Inger M. Hansen 59 27 59 77.

Vagn Juel Jørgensen

Sjælland Syd

En lille sluttet kreds mødtes på Salsbjerggård i Køng og hørte Søren Madsen fortælle om sin malkekvægsbesætning, der er drevet efter New Zealandske principper. Det vil sige, at alle køer kælver på nogenlunde samme tid af året. Det var meget interessant. Bagefter blev den medbragte eftermiddagskaffe indtaget. Turen gik så til Museet i Køng, hvor vi blev vist rundt af en meget vidende museumsinspektør Berit Christensen. Hun fortalte om museets historie og om bl.a. hørbearbejdning. Der var også inkluderet en byrundtur. Efter museet i Køng kørte vi til Udby traktorsamling, hvor Lise Lotte Nielsen fortalte om samlingen, som hendes afdøde mand Benny Spuur havde oprettet. Hun havde dække op til os med snacks, vin, øl og vand. Vi spiste vores medbragte mad indendørs, da det nu regnede rigtigt. De der havde lyst gik en tur i Grundtvigs Mindestuer.

En meget interessant dag.

Sommerens anden udflugt afholdtes 21. juli til Slagelseegnen. Vi samlede i Ottestrup kirke, og efter formanden, Ole Krogh Jensens velkomst, fortalte Ole G. Nielsen om kirken, dens inventar, kalkmalerier og ejendomsforholdet. Derefter kørte vi nogle få kilometer til Valdemarskilde, hvor godsejer D. F. de Neergaard tog imod. Vi begyndte med eftermiddagskaffen i haven, og godsejeren fortalte om gården og sin slægt. Valdemarskilde gods består foruden af Valdemarskilde af hovedgårdene Lille Frederikslund og Løvegård. Der er 550 ha under plov og 900 ha skov. Godset ejes nu af sønnen Michael de Neergaard, der bor på Lille Frederikslund. Han er tredje generation. Vi blev vist gennem hovedbygningen, haven og arboretet.

Fru de Neergaard – med kunstnernavnet Ida Just Møller – åbnede sit atelier, hvor der arbejdes med porcelæn, og vi fik mulighed for indkøb.

Vi spiste vor medbragte klemmer i haven, og formanden, Ole Krogh Jensen, sluttede dagen med tak til familien de Neergaard, fordi de ville tage imod på dette smukke sted.

Den traditionsrige Højskoledag afholdes 6. november på Brøderup Efterskole.

Dorrit Røtting

Nordsjællandskredsen

Kredsen afholdt sommerudflugt søndag den 2. august.

Vi sejlede en time på Arresøen, hvor der var en let forplejning undervejs, og så derefter Krudtværket i Frederiksværk.

Vi sluttede dagen med spisning på Cafe Lisestuen i Liseleje.

Jens Brogaard Jensen

Lolland-Falsterkreds.

Kredsen har afholdt sommertur den 25. juni. Der var besøg hos godsejer Susanne Hovmand, "Knuthenlund" ved Stokkemarke. Vi hørte om godsets historie, om den økologiske drift af foder til får og geder. Mælken bruges i eget mejeri, der leverer produkterne til egen gårdbutik.

38 medlemmer var mødt frem i det gode sommervejr, og vi havde en god og indholdsrig dag.

Mogens Høge Hansen

Dødsfald

Den 25. maj døde Aage Tolstrup. Aage Tolstrup var formand for Bornholmskredsen fra 1984 til 1990 og i samme periode medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

Aage Tolstrup drev en årrække Stangegård i Klemensker. I 1991 flyttede de fra gården og bosatte sig i Rønne, hvor ægteparret har boet indtil hans død. Aage Tolstrup efterlader sig sin hustru Ulla.

Mogens Frigaard.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen
Kåregård
Badstrupvej 39
5485 Skamby

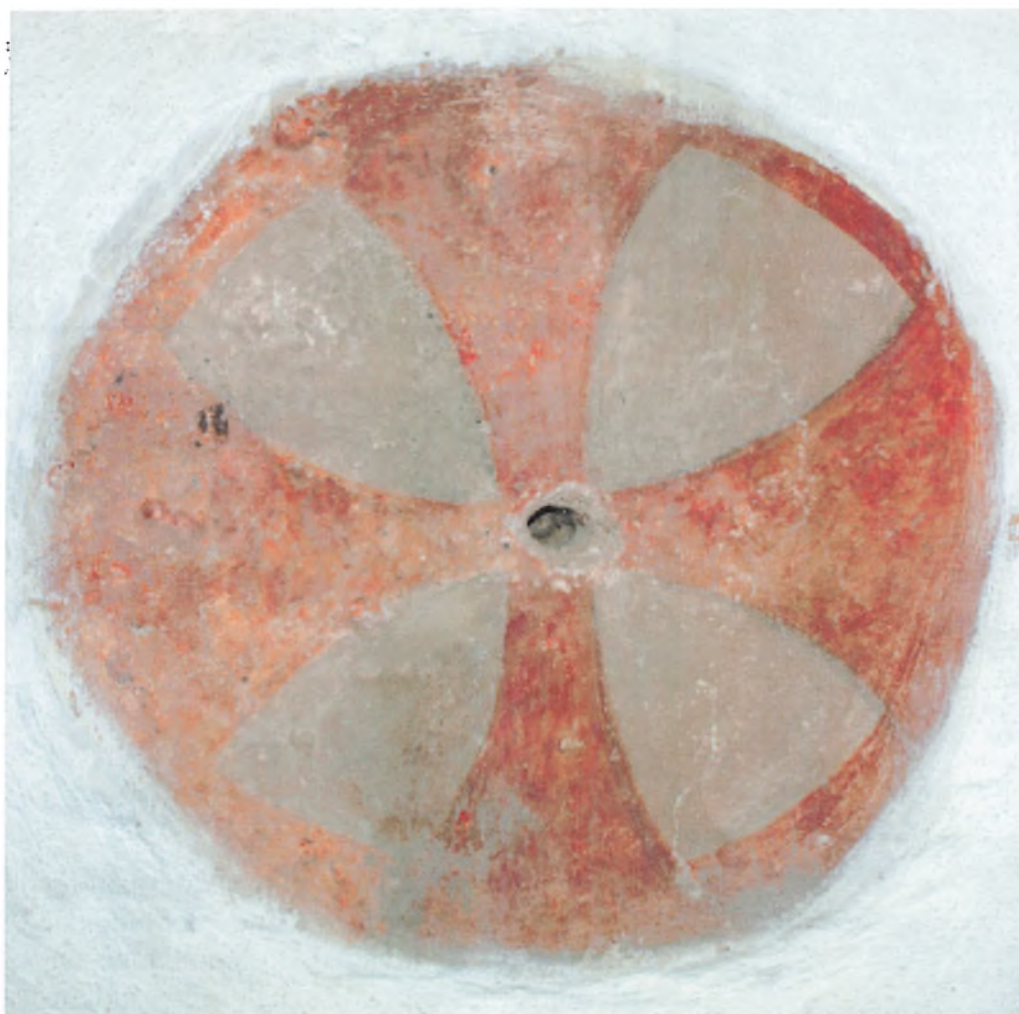
Returadresse:
Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

POST

B

PP DAN

Indvielseskors

000001495

Af sognepræst Carl Lock,
Lundforlund

Korset på billedet kaldes et indvielseskors. De blev brugt i forbindelse med en såkaldt port-liturgi ved en ny kirkes indvielse til gudshus. Vi har i pastoratet to af disse kors tilbage, ét i Lundforlund (billedet) og ét i Sludstrup, begge steder i koret.

Der har fra begyndelsen været malet kors i kirkens forskellige afsnit, som, det ene efter det andet, blev salvet af biskoppen som sidste led i kirkens indvielse.

Traditionen går tilbage til den tidlige middelalder. Middelalderen er betegnelsen for tidsperioden fra vikingetidens ophør omkring år 1000 til reformationen i 1536.

For middelaldermennesket var Gud og Satan højst nærværende og konkrete væsener i tilværelsen, hvad vore kalkmalerier i høj grad fortæller om. For at undfly Satans magt og argelist, benyttede man en lang række ritualer.

Når en ny kirkebygning skulle tages i brug, skulle den først helliges til sit fremtidige brug som gudshus med bøn og lovsang og sakramentforvaltning. Derfor skulle den renses for alt det profane (ordet profan betyder egentlig: det, der er udenfor, dvs. foran templet). Indvielsesceremoniet indledtes med en portliturgi. Biskoppen

nærmer sig det fremtidige gudshus fra kirkegården, fulgt af alle sine præster på nær én. Denne ene skal optræde som "figurant" for Satan, der befinder sig i baghold inde i kirken. Biskoppen slår 3 gange med sin stav på kirkedøren, og følget falder ind med en hymne fra den 24. Davidssalme vers 7-10, "Løft jeres hoveder, I porte, løft jer i ældgamle døre, at ærens konge kan drage ind!" Så lyder indefra spørgsmålet: "Hvem er ærens konge?" Og der svares: "Herren, stærk og vældig, Herren vældig i krig! Løft jeres hoveder, I porte, løft jer i ældgamle døre, at ærens konge kan drage ind!" Og der spørges: "Hvem er han den ærens konge?" Og der svares udefra: "Herren, Hærskarers Herre, han er ærens konge." Ved disse ord åbner Satans figurant døren og smutter ud fra sit baghold som en uddreven ond magt, og slutter sig til processionen, der nu bevæger sig ind i kirken. Biskoppen salver de malet kors på væggene med sin stav.

Kirken er nu som ingen i din pande, djævel dig

FREDERIKSBERG BIBLIOTEK

4058313411